

Povestiri dintre rafturi

SF(ârșit)-ul cărților

de Gabriel Zănescu

Jurnalism, editor, istoric literar, bibliofil, scriitor, **Octave Uzanne** (1851-1931) ne-a lăsat și un text în care își imagina viitorul cărților și al jurnalismului, în volumul *Contes pour les*

bibliophiles (1895), ilustrat de celebrul Albert Robida. Viitorul imaginar de atunci a devenit viitorul lor real de acum...

“Ce cred eu despre destinul cărților, prieteni?”

Chestiunea este interesantă, mai ales că nu m-am gândit la asta până acum.

Dacă prin cărți înțelegeți nenumăratele noastre caiete din hârtie tipărită, împăturată, cusută, broșată sub o copertă ce prezintă titlul lucrării, vă mărturisesc deschis că nu cred, deoarece mi-o interzic progresele electricității și ale mecanicii moderne, că invenția lui Gutenberg nu va deveni desuetă ca interpret al producțiilor noastre intelectuale.

Imprimeria, pe care Rivarol o numea atât de justificat “artileria gândirii” și despre care Luther spunea că este ultimul și supremul dar prin care Dumnezeu ne înfățișează litera Evangheliei, imprimeria, care a schimbat soarta Europei și care, mai ales de două veacuri încoace, stăpânește opinia [publică] prin cărți, broșuri și ziare; imprimeria care, din 1436 [când au început preocupările lui Gutenberg legate de tipar], domnește despotice peste spiritul nostru, îmi pare amenințată cu moartea de către înregistratoarele de sunet recent descoperite și care se vor dezvolta impetuos.

În ciuda progreselor enorme ale științei tiparului, în ciuda tiparnițelor ușor de manevrat și care furnizează caractere noi modelate în matrițe mobile, cred că arta în care au excelat succesiv Fuster, Schoeffer, Estienne, Vascosan, Aldo Manutius și Jenson a atins apogeul și că nepoții noștri nu-și mai vor încredința lucrările acestui procedeu bătrânesc, atât de ușor de înlocuit cu fonografia aflată, încă, la debut.

Mă bazez pe constatarea de netăgăduit că omul liber evită, pe zi ce trece tot mai mult, osteneala și caută avid confortul, pentru a-și menaja la maximum organele și energia. Veți admite, împreună cu mine, că lectura, așa cum o practicăm noi astăzi, produce rapid o mare oboseală. Ea cere nu doar o atenție susținută care consumă mare parte din fosfații noștri cerebrali, dar ne și încovoie trupul în poziții obositoare. Ne forțează, dacă citim un jurnal în format mare, ca „Times”, să dezvoltăm o anumită îndemânare în a răsfoi și îndoii foile și surmenează mușchii tensori când ținem ziarul larg deschis. În fine, dacă vorbim despre cărți, necesitatea de a tăia filele, de a le alunga pe rând una peste alta, duce, cu timpul, prin

The Automatic Library.

nenumerate și mici mișcări repetate, la enervare.

Or, să te pătrunzi de spiritul, bucuria și ideile altcuiva ar necesita mai multă pasivitate. Așa se face că în conversație creierul nostru păstrează mai multă suplețe și claritate a percepțiilor, mai multă frumusețe și tihnă decât în lectură, căci cuvintele transmise prin tubul auditiv ne dau o vibrație specială a celulelor, care printr-un efect constat de către toți fiziologii vechi și noi, excită propriile noastre gânduri.

Cred, așadar, în tot ce va flata și întreține lenea și egoismul omului. Ascensorul a desființat urcătul treptelor prin imobile; fonograful va distruge, probabil, imprimeria. Ochii noștri sunt făcuți pentru a vedea și a reflecta frumusețile naturii, nu pentru a se strica în lectura textelor. Facem abuzuri de prea mult timp și nu trebuie să fii savant oftalmolog pentru a observa lunga serie de boli care ne atacă vederea, obligându-ne să căutăm ajutor în trucurile științei opticii.

Urechile noastre, dimpotrivă, sunt mai rar puse la contribuție. Ele sunt deschise către toate zgomotele vieții, însă timpanele sunt mai puțin iritate. Nu suntem prea ospitalieri în aceste golfuri ce dau spre sferile

inteligenței noastre și îmi place să cred că vom descoperi curând nevoia de a ne descărca ochii pentru a ne umple mai bine urechile. Va fi o compensație echitabilă adusă în economia noastră fizică generală.

“Foarte bine, subliniară, atenți, camarazii mei, dar punerea în practică? Cum s-ar putea realiza înregistratoare suficient de portabile, ușoare și rezistente pentru a înregistra fără să se strice lungi romane de patru, cinci sute de pagini; pe ce fel de cilindri de ceară întărită veți clișa articole și știri jurnalistice; în fine, ce fel de baterii vor acționa motoarele electrice ale acestor *viitoare* fonografe? Totul pare foarte complicat.”

Se vor face toate, am replicat. Vor fi cilindri inscriptori ușori ca penarele din celuloid, care vor conține cinci, șase sute de cuvinte și care vor funcționa pe axe foarte subțiri, rezistente și în buzunare. Pe ei vor fi reproduse toate vibrațiile vocii. Se va obține perfecțiunea acestor aparate, așa cum s-a obținut precizia celor mai mici ceasuri, adevărate *bijuterii*. Cât despre electricitate, ea se va găsi, adesea, asupra individului însuși. Fiecare va pune în funcțiune, cu ușurință, prin propriul curent fluid, ingenios canalizat, aparatele de buzunar, din jurul gâtului sau în bandulieră, ce se vor afla într-un simplu tub, asemănător unui toc de lornietă.

Cât despre carte, sau întrucât atunci cărțile vor fi dispărut, despre *roman*, sau *povestigraf*, autorul va deveni propriul său editor. Pentru a evita imitațiile ori contrafacerele, va merge, în prealabil, la Oficiul pentru Patente, spre a-și depune vocea și pentru a semna notele înalte și joase, dând contra-audițiile necesare asigurării dubletelor.

The Author Exploiting his Own Works.

Odată îndeplinite obligațiile legale, autorul își va zice opera, o va clișa pe rulouri înregistratoare și va pune el însuși în vânzare cilindrii patentată și trimiși în plic auditorilor.

Foarte curând, literații nu se vor mai numi *scriitori*, ci, mai degrabă, *naratori*. Gustul pentru stilul și frazele pompos împodobite se va pierde câte puțin, dar arta dicției va dobândi proporții incredibile. Vor exista *naratori* foarte căutați pentru priceperea lor, pentru comunicativitate, pentru căldura lor vibrantă, pentru perfecțiunea frazării și adecvarea vocii lor.

Doamnele nu vor mai spune, despre un autor de succes: “Îmi place așa de mult felul în care scrie!” Vor spune, fremătând, “Ah! Acest *sputor* are o voce care pătrunde, încântă, mișcă; *notele* sale grave sunt adorabile, țipetele de dragoste sunt sfâșietoare; rămâi

sfârșit de emoție după audiția lucrării sale: îți răpește, încântător, urechile.”

“Dar, bibliotecile, ce vor deveni ele, prietene?”

Bibliotecile vor deveni *fonografoteci*, sau *clișeoteci*. Ele vor conține, pe etaje întregi, casete cu cilindri atent etichetați ce vor cuprinde operele geniilor umanității. Edițiile cele mai căutate vor fi cele *autofonografiate* de către artiștii în vogă. Vor fi aprig disputate, spre exemplu, un Hugo de Sarah Bernard, un Balzac de Mounet Sully, în timp ce Goethe, Milton, Byron, Dickens, Tennyson, Musset și alții vor fi vibrați pe cilindri de către *sputori* aleși.

Bibliofili, deveniți *fonografofili*, vor continua să se înconjoare de opere rare; își vor da, ca odinioară, la legat cilindrii în tocuri de marochin, ornate cu fine poleiri și podoabe simboliste. Titlurile vor fi scrise pe circumferința cutiei, iar piesele de colecție rare vor conține cilindri înregistrați într-un singur exemplar cu vocea unui maestru al teatrului, al poeziei sau al muzicii, sau vor fi variante neașteptate ori inedite ale unei opere celebre.

Povestitorii autori de comedii vor prezenta vorbind comicul vieții obișnuite, se vor strădui să redea sunetele ce însoțesc și uneori ironizează, ca un zgomot de fond natural, conversațiile banale, elanurile vesele ale mulțimilor, dialectele străine. Vorba din Marsilia sau din Auvergne îi va distra pe francezi, așa cum jargonul irlandez, sau al celor de pe coasta de vest va stârni râsul americanilor din est.

Autorii lipsiți de o voce armonioasă, sau de dicție, vor angaja actori sau cântăreți ca să-și înregistreze opera. Astăzi avem secretari și copişti; mâine vom avea *fonatori* și *strigători*, care vor

The Author Depositing his Voice at the Patent-Office, to Prevent Counterfeiting.

interpreta frazele dictate de creatorii de literatură.

Auditorii nu vor avea de regretat prea mult vremurie când erau numiți cititori. Privirea lor odihnită, chipurile proaspete și nonșalanța lor deplină vor demonstra toate binefacerile unei vieți contemplative.

Tolăniți pe sofale, sau legănați în balansoar, se vor bucura în liniște de povestea minunatelor aventuri pe care tuburile flexibile le-o va aduce la urechea larg deschisă de curiozitate.

Acasă ori la plimbare, drumetind prin ținuturi remarcabile și pitorești, fericiții auditori vor simți plăcerea de nespus de a împăca igiena cu instruirea, de a-și exersa mușchii și de a-și hrăni, concomitent, inteligența, pentru că se vor fabrica *fono-operagrafe* de buzunar, utile în excursii prin Alpi sau prin canioanele din Colorado.

Unul din cei prezenți observă că totul era un vis aristocratic ce avea să ducă la un viitor mai democratic, mai favorizant pentru popor.

Așa era, poporul urma să se sature de literatură ca de apă, după voie, căci distribuitoarele literare aveau să se afle pe toate străzile, ca fântânile. În toate răspântiile orașelor aveau să se ridice mici edificii în jurul cărora urmau să atârne, pentru folosința trecătorilor studiosi, tuburi de audiție ușor de acționat prin simpla apăsare a unui buton. Pe de altă parte, un fel de *biblioteci automate*, acționate cu doar un penny introdus într-o deschizătură, vor face disponibile la domiciliu operele lui Dickens, Dumas tatăl sau ale lui Longfellow.

Chiar mai mult: autorul care va dori să-și exploateze personal operele, în felul truverilor din Evul Mediu și care va dori să le colporteze din casă în casă, va putea avea un câștig modest și totuși mulțumitor, dând în locație tuturor locatarilor unui imobil o sumedenie de tuburi, ce vor pleca din prăvălia sa de audiții ca o orgă portativă, pentru a ajunge la urechile celor ce-și doresc clipe frumoase de timp liber ori o singurătate mai veselă.

Manevrând patru sau cinci sute pe oră, cei cu venituri mici, să recunoaștem, se vor salva de la ruină, iar autorul ambulant va încasa drepturi relativ importante prin multiplicarea audițiilor oferite în fiecare casă din același cartier.

Aceasta nu e tot. *Fonografismul* viitor se va oferi nepoților noștri în toate împrejurările vieții. Fiecare masa de restaurant va fi dotată cu un repertoriu de opere fonografiate, la fel automobilele publice, sălile de așteptare, cabinele vapoarelor, iar holurile și camerele hotelurilor vor avea *fonografoteci* pentru uzul pasagerilor. Parloarele vagoanelor de cale ferată vor fi înlocuite de un fel de *fonografoteci circulante Pullman*, ce vor face uitate distanțele lungi, dând călătorilor posibilitatea să-și odihnească ochii admirând peisajele întâlnite.

N-aș putea da detalii tehnice privitoare la funcționarea acestor noi interpreți ai gândirii omenești, despre acești noi multiplicatori ai cuvântului. Știu totuși sigur că toți locuitorii pământului vor abandona cartea. Tipografia își va înceta activitatea, poate cu excepția vreunor servicii pe care le-ar putea face comerțului, sau relațiilor private și, cine știe, poate că mașina de scris, foarte dezvoltată atunci, va răspunde tuturor acestor nevoi.”

Roata nu a desființat mersul pe jos, doar a mărit viteza de deplasare. Plimbarea este, totuși, principala recomandare pentru sănătatea trupului și a minții. A citi dintr-o carte înseamnă a-i citi cuiva pașii gândirii, a însoți, într-o călătorie concretă, autor și personaje, a trăi încă și încă o dată, a dobândi viziune.

În numărul următor o să vorbim despre jurnalism.

(Credite pentru text și ilustrații: *The End of Books*, by Octave Uzanne, Illustrations by Albert Robida, *Scribner's Magazine*, vol. 16, no 2, August 1894, pp. 221-231 «*first english edition*», <http://ebooks.library.comell.edu>)